

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव

प्रथम वर्ष कला - अभ्यासक्रम

भारतीय संगीत (सामान्य)

प्रथम व द्वितीय सत्र

(w. e. f. June 2009)

pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव

प्रथम वर्ष कला - अभ्यासक्रम

भारतीय संगीत (सामान्य)

(प्रारंभ जून 2009)

भारतीय संगीत हे मानवी संस्कृतीचा अत्यंत पुरातन वैश्विक ठेवा असल्याचे सर्वत्र मान्य झाले आहे. भारतीय संगीताचा इतिहास वेद-पूर्व काळापासून म्हणजे सुमारे 10,000 वर्षांपासूनचा आहे. भारतीय संगीताचे शास्त्र व भारतीय वाद्यांचा इतिहास अत्यंत पुरातन आहे. भारतीय संस्कृतीची ओळख पटवितांना, भारतीय संगीताचा विचार अपरिहार्यपणे होतो.

स्वतंत्र भारताच्या पहिल्या शिक्षण आयोगापासून शिक्षणात भारतीय संगीताला महत्त्वाचे स्थान असावे असा आग्रही विचार करण्यात आला.

भारतीय संगीत ही एक अमूर्तकला आहे. तशी ती परिपूर्ण व शास्त्रीय विद्या शाखा आहे. मानवाच्या व्यक्तिमत्त्वापासून समाजाच्या, राष्ट्राच्या सांस्कृतिक जडण-घडणाचे महत्त्वाचे कार्य संगीत करीत असते.

हिन्दुस्थानी संगीताच्या क्षेत्रात, महाराष्ट्र राज्याचे योगदान व स्थान अनन्य साधारण आहे. त्यात विद्यापीठातील शिक्षणाचा सहभाग अत्यंत मोलाचा आहे. उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव ने या संदर्भाचे महत्त्व लक्षात घेवून सुरवातीपासूनच संगीताच्या विकासाचे लक्ष्य समोर ठेवून आजपर्यंत वाटचाल केली आहे.

◆ नवीन अभ्यासक्रम करण्या मागील उद्देश्य ◆:-

पूर्वीच्या अभ्यासक्रमात काही बदल आवश्यक वाटल्यामुळे व काळाची गरज लक्षात घेता, पुढील 10 वर्षात हा अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांच्या दृष्टीकोनातून योग्य ठरणार आहे. याकरीता नवीन अभ्यासक्रम करण्याचे ठरविले आहे.

◆ या नवीन अभ्यासक्रमात

- 1) संगीताच्या उन्नती करीता प्रसार माध्यम आवश्यक आहे. म्हणून त्याच्या अभ्यासाचा अभ्यासक्रमात समावेश केलेला आहे.
- 2) प्रात्यक्षिकांत काही मुलभूत रागांची आवश्यकता विद्यार्थ्यांना आवश्यक आहे. म्हणून काही मुलभूत नवीन रागांचा समावेश केला आहे.

pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव
भारतीय संगीत
अभ्यासक्रम - प्रथम व द्वितीय सत्र
गायन व स्वरवाद्य

भारतीय संगीत स्वयं अध्ययनाचे व सातत्याने अभ्यास (रियाज) करण्याचे क्षेत्र आहे. संगीत विषयाचा अभ्यासक्रम हा शास्त्र व प्रात्यक्षिक स्वरूपात शिकविला जातो. संगीताच्या शास्त्रीय संकल्पनांना, संगीताच्या प्रात्यक्षिकाशी संबंधीत संपूर्ण प्रात्यक्षिकासाठी अग्रक्रमाने जास्त कार्यभार निर्धारित करावा लागतो.

उपरोक्त बाबी लक्षात घेऊन विद्यार्थ्यांच्या सोईच्या दृष्टीने अभ्यासक्रमाची रचना केली आहे.

1) प्रवेश पात्रता :-

- I) विद्यार्थी कला शाखेतील असावा.
- II) प्रत्येक विद्यार्थ्यांला प्रवेश घेतांना त्याच्या आवाजाची चाचणी परीक्षा घेऊन प्रवेश दिला जाईल.

2) गुण पध्दती -

I) प्रथम सत्र - शास्त्र (Theory)	II) द्वितीय सत्र - प्रात्यक्षिक (Practical)
G-1	G-2
अंतर्गत मूल्यमापन - 10 गुण	अंतर्गत प्रात्यक्षिक - 10 गुण
शास्त्र (Theory) - 40 गुण	बाह्य प्रात्यक्षिक - 40 गुण
एकूण - 50 गुण	एकूण - 50 गुण

2) विद्यार्थी संख्या -

- I) प्रात्यक्षिक साठी प्रत्येक तुकडीत १० पर्यंत विद्यार्थी असावेत.
- II) प्रत्येक तुकडीत प्रवेश देतांना मुलगा व मुलगी यांची स्वरपट्टी (पीच) निसर्गतः वेगवेगळी असल्याने त्यांच्या तुकड्या स्वतंत्र असाव्यात.
- III) गायन-वादन यासाठी रोज तबला साथ असावी व संवादिनीची साथ पण आवश्यक आहे. म्हणून तबला वादक व संवादिनी वादक यांची नेमणूक आवश्यक आहे.

तसेच संगीत विभागासाठी तानपूरा व तबला (स्वतंत्र स्वरांचा) व संवादिनी ही वाद्ये असणे आवश्यक आहे.

pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!

भारतीय संगीत (सामान्य)

प्रथम वर्ष कला

कंठ संगीत अभ्यासक्रम - प्रथम सत्र

(जून 2009 पासून)

✦ शास्त्र विभाग (थिअरी) -

व्याख्या :-

- 1) संगीत, नाद, स्वर, सप्तक, वादी-स्वर, संवादी-स्वर, अनुवादी-स्वर, विवादी स्वर, वर्जस्वर, राग, आरोह-अवरोह, पकड, अलंकार, थाट, लय, सरगम गीत, लक्षणगीत
- 2) रागांच्या जाती, उपजाती, भातंखडे प्रणित 10 थाटांची विस्तृत माहिती
- 3) खालील वाद्यांची थोडक्यात माहिती
i) संवादिनी ii) तबला iii) तानपुरा
- 4) अभ्यासक्रमातील रागांची संपूर्ण माहिती व छोटा ख्यालाची स्वरलिपी लिहीणे.
- 5) अ) संगीतकारांचे चरित्र -
i) पं. विष्णु दिगंबर पलुस्कर ii) पं. विष्णु नारायण भातखंडे
ब) खालील गीत प्रकारांची माहिती -
i) ख्याल ii) सुगम संगीत iii) धृपद iv) तराणा
- 6) अ) तालविषयक व्याख्या -
आवर्तन, सम, ताल, मात्रा, दुप्पट
ब) अभ्यासक्रमातील सर्व तालांची माहिती -
ताल लिहीणे व दुप्पट लिहीणे व तालांची उपयोगिता
- 7) प्रसार माध्यमांद्वारे संगीताचा प्रचार, प्रसार व विकास

pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!

भारतीय संगीत (सामान्य)
प्रथम वर्ष कला
कंठ संगीत अभ्यासक्रम - द्वितीय सत्र
क्रियात्मक (प्रात्यक्षिक) विभाग

- 1) रागज्ञान
i) भूपाली ii) दुर्गा iii) यमन iv) भैरवी v) आसावरी vi) भीमपलास
वरील सर्व रागांचे छोटे ख्याल व कोणत्याही चार रागांमध्ये आलाप-तान सहीत सादर करणे. रागानुरूप
10 अलंकार गाणे (सादर करणे). कोणत्याही एका रागात विलंबित ख्याल, सादर करणे.
- 2) अभ्यासक्रमातील रागांपैकी कोणत्याही दोन रागात सरगमगीत, दोन रागात लक्षण गीत
(सरगमगीत व लक्षणगीत निरनिराळ्या रागात असावेत.)
- 3) अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागात तराणा.
- 4) खालील तालांची संपूर्ण माहिती व तालांची दुप्पट
i) केरवा ii) दादरा iii) झपताल iv) रुपक v) एकताल vi) चौताल vii) त्रिताल
- 5) i) भावगीत किंवा भक्तिगीत सादर करणे.
ii) जन-गण-मन व देशभक्तिपर गीत सादर करण्याची क्षमता.

✦ **संदर्भ पुस्तके -**

- 1) हिन्दुस्थानी संगीत पध्दती (क्रमिक पुस्तक) भाग 1 ते 6 - कै. भातखंडे
- 2) संगीत विशारद - डॉ. लक्ष्मीनारायण गर्ग
- 3) संगीत विजयीनी - डॉ. नारायण मंगरुळकर
- 4) संगीत शास्त्र - वसंतराव राजोपाध्ये
- 5) हमारे प्रिय संगीतज्ञ - हरिश्चंद्र श्रीवास्तव
- 6) निबंध संगीत - लक्ष्मीनारायण गर्ग
- 7) हमारे संगीत रत्न - लक्ष्मीनारायण गर्ग
- 8) रागबोध (भाग 1 ते 6) - प्रा. बी. आर. देवघर
- 9) स्वर योगी - पं. ए. पी. नारायणगावकर
- 10) संगीत अलंकार - स. भ. देशपांडे
- 11) स्वरांगीनी - डॉ. प्रभा अत्रे
- 12) रागरचनांजली - डॉ. अश्विनी भिडे-देशपांडे
- 13) स्वरमयी - डॉ. प्रभा अत्रे

-----o-----
pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across
nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!

प्रश्न पत्रिका स्वरूप

प्रथम सत्र

प्रथम वर्ष कला

भारतीय कंठ संगीत

वेळ 2 तास

एकूण गुण- 40

सूचना - सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. 1) अभ्यासक्रमातील रागात छोटा ख्यालाचे स्वर लेखन

किंवा

अभ्यासक्रमातील रागांची शास्त्रीय माहिती

प्र. 2) संगीत विषयक परिभाषा

प्र. 3) अभ्यासक्रमातील तालांची संपूर्ण माहिती लिपी बद्ध करणे.

प्र. 4) संगीतकारांचे जीवन चरित्र व त्यांचे संगीतातील योगदान

प्र. 5) वाद्यांची माहिती

किंवा

संगीताचा प्रचार, प्रसार व विकास करणारी प्रसार माध्यमे.

-----oooooooooo-----

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विश्वविद्यालय, जलगाँव

प्रथम वर्ष कला- भारतीय संगीत

समकक्ष विषयांची सूची

अ. क्र.	जून अभ्यासक्रम	अ. क्र.	नवीन अभ्यासक्रम
1)	भारतीय संगीत - सामान्य	1)	भारतीय संगीत - सामान्य (प्रथम व द्वितीय सत्र)

pdfMachine

Is a pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, if you can print from a windows application you can use pdfMachine.

Get yours now!